

2. B. 7.

DISSERTATIO PHILOSOPHICA

CAUSSAS

Et

ORIGINEM
SUPERSTITIONIS

EXHIBENS

Quam

Ex consensu Ampliff. Senat. Philosoph.

In Regia Fennorum Academia

PRÆSIDE

HENRICO HASSEL,

Eloq. Prof. & Fac. Phil. h. t. Decano:

In Auditorio Maximo

horis diei V. D. XIII. Nov. consuetis

AO MDCCXXVI.

Publico examini modeste submittit

JOHANNES TOLPO J. F.

ABOENSIS

ABOÆ. ex: Joh. Klämpe, R. Ac. Typ.

Georg Lange

CONSPECTUS.

Introitus de cultu Dei naturali interno & externo nonnulla tradit

- §. I. *Quid per superstitionē intelligatur, exponit.*
- §. II. *Superstitionem Theoreticam proponit.*
- §. III. *Practicam considerat.*
- §. IV. *Noxam superstitionis indicat.*
- §. V. *Natura corruptioni & quidem intellectus morbis primam ejus originem tribuit.*
- §. VI. *Ex voluntatis depravatione illam derivat.*
- §. VII. *Corpori, ejusque variis temperamentis suas vindicat partes.*
- §. VIII. *Educationē, conversationē & vita genus ad superstitionē multum conferre demonstrat.*
- §. IX. *Dei perfectionum ac voluntatis ignorantia superstitionem adscribit.*
- §. X. *Eandem ex ignorantia Physices causarumque naturalium deducit.*
- §. XI. *Erroris de Cometis aliquas superstitionis species genuisse tradit.*
- §. XII. *Falsas de spiritibus opiniones, idem fecisse docet.*
- §. XIII. *Ortum ejus ex animi pravitate & obstinatione specialius derivat.*
- §. XIV. *Superstitionis culpam in noxiorum librorum lectionem confert.*
- §. XV. XVI. XVII. *Quosdam Principes, Sacerdotes & Philosophos, certarum superstitionū in totis populis auctores fuisse, asserunt.*

A. Ω.

INTROITUS.

QUUM quælibet nostrum rotius non minus universi, quam suæ ipsius naturæ, ejusque conditionis consideratio multis doceat, dari Ens omnium supremum, idemque perfectissimum, quod Deum vocamus; cui quicquid sunt ac habent, debeant, & a quo dependeant omnia; hinc ad ejus cultum & obsequium se facile deprehendet obstrictissimū quisque mentis compos & ratione recte utens. Colendi autem modum sedulo investiganti haud
A
agre

agrè patebit, requiri eum Deo dignum, ejusque majestati convenientem, ut scilicet id agamus, unde liquido constet nos habere Deum, pro Ente, quod revera est, perfectissimo. Externæ vero actiones, quum sint internarum, h. e. animi & ejus motuum interpretes atque indicia, immo fructus, sequitur his ordinandis primo esse studendum, ut cultus Dei interior recte se habeat. Huic fini obtinendo Dei perfectionum seria contemplatio optime inservit. Si enim tecum ipse cogitaveris, quam sit Dei in te & creata omnia jus & imperium summum, maxime absolutum & nullis circumscriptum limitibus, quantaque potestas quodvis exigendi obsequium, atque simul, quam immensa ejus potentia sit, qua possit, & justitia, qua velit re-

lu.

stantes cogere ac punire; non potest non ejus majestatis veneratio & timor in te oriri. Si porro mediteris amoris erga te Divini, ejusque documentorum magnitudinem & copiam; ferreus eris, nisi ad redamandum inciteris. Hic amor autem Dei, cum ejus timore conjunctus & temperatus, te obsequentem Deo reddet, & promptum ad agenda, quæ præcipit, & quæ prohibet omittenda. Deinde in spem operis impetrandæ te eriget, & fiduciam in te accendet, tuæ miseriam ac indigentiam, Dei vero misericordiam & potentiam recordatio, atque ad preces Deo ex animo adhibendas impellet. Exauditionis denique & beneficiorum, quibus te Deus immerentem cumulavit, memoria, gratum in te erga illum animum efficiet. Animo sic erga Deum

4
adfecto, his ejus motibus & internis actibus absolvitur cultus Dei naturalis interior, (a) ex quibus si profluant, & cum illis convenient sermones, ritus & actiones, cultus etiam Dei naturalis exterior, legibus naturæ congruit; sin minus, in vicio ponuntur omnia. Si enim mente ab his affectionibus vacua cultum Dei simulaveris, mereatur ille hypocrisis, & tu hypocrita vocari; si autem rationem colendi Numen, tuis cupiditatibus convenientem, Divinæ vero voluntati ac rectæ rationi adversam excogitaveris, *superstitionis* reus evades. (b) In hujus ego causas & originem,
pro-

(a) Bæmmeri *jur. Eccles. Dissert. Prelim. Walch. Introd. in Philos. Cap. 6. §. 22. Gentzken. Syst. Philos. part. 2. p. 64. &c.*

(b) *Walch. L. 2. C. 5. §. 38.*

5
propitio cum Deo; paucis inquirere operæ pretium duxi. Proinde ut facilem, benignumq; Te, meis juvenilibus ausis, Candide Lector præbeas, est quod maximum in modum Te oro & obtestor.

§. I.

Vocabulum *superstitionis* a *superstite* derivat Cicero (c) *Superstitiosi* inquit *vocati, qui totos dies precabantur & immolabant, ut sui liberi sibi superstites essent, quod nomen postea latius patuit: superstitionis* nomen autem post adepti sunt illi, qui circa Numen aut ejus cultum errant. Num recte an secus derivaverit, in medio relinquimus, quum vocabulorum originationes pleræq; sint incertæ, & parum conducant, illas scrupulose excutere, ubi quid verbis designemus exponi-

(c) *de nat. Deorum l. 2. C. 28.*

6
nitur. Nos autem per *superstitia-*
onem intelligimus, erroneum de
Deo, rebusque Divinis sensum, &
cultum Deo indignum ac ratio-
ni contrarium. In hoc signifi-
catu *superstitio* est totius animæ
morbus, voluntatis nimirum non
minus quam intellectus, & in
quantum ad intellectum refertur,
Græcis *δεισιδαιμονία*, in quantum ad
voluntatem pertinet, iisdem *δει-*
λαΐα πρὸ τοῦ δαιμόνιον appellatur.

§. II.

Rem igitur ipsam adgressuri,
superstitionem considerabimus,
prout se vel in Theoreticis vel
in Practicis offert. Priori modo
spectata, duplici potissimum se
exerit ratione. Crassiore nempe,
quando soli, luna & stellæ
aut homines pro Diis habentur,
qualis *superstitio* alioquin idolo-
latria nuncupatur. Deinde sub-
tiliore, quum operationes natu-

12

7
ræ Divinas esse putamus vel vim
rebus naturalibus majorem quam
oportet, tribuimus. Hujus ge-
neris est persuasio de spiritibus
inprimis malignis, quasi pro lu-
bitu quidvis facere possent; un-
de motus animi oriuntur inor-
dinati, hominem ad magiam *su-*
perstitionis speciem impellentes.
Pariter falsa de sideribus & astris
opinio, qua tanta illis assigna-
tur vis & efficacia in homines,
ut ex eorum influxu non mo-
do propensiones & motus ani-
mi, sed & prospera mortalium
ac adverſa fortuna pendeat.
Hæc vero absurdam illam pro-
genuit Astrologiam judiciariam.
Omitto dicere de certis lapidi-
bus, plantis, herbis partibusque
animalium, quibus aliquid Di-
vini inesse putatum est. (d)

§. III.

Practica *superstitio* est, quan-
do

(d) *Gensken. Syst. Phil. part. 2. p. 70. 30.*

8
do mileri homunciones absurdis
mediis, utpote certis verbis, si-
gnis atqve characteribus nec non
ominibus vel sanitatem corporis
vel statum externum promove-
re cupiunt. Quo & dementia
eorum spectat, qui futura ex
incertis signis per magiam dia-
bolicam ejusque varias species,
geomantiam puta, oneiromanti-
am, aëromantiam, alectryomā-
tiam, belomantiam & alia divi-
nationis genera cognoscere atq;
prænuñciare volunt. Eo impi-
etatis vero *superstitio* quondam
processit, ut homines actiones
sine mandato Divino suo ex ar-
bitrio institutas, ut bonas De-
oqve gratas sibi imaginarentur;
quo εθελοθεσια *Papistarum* præ-
cipue pertinet, quæ ejusmodi
partes cultus Divini externi in
ecclesiam invexit, quas vulgus
imperitum pro Divinis & ido-
neis

9
neis ad salutem æternam obti-
nendam mediis habet. Hujus
generis sunt lustrationes, aquæ
aspersiones, crucis & hostiæ,
quam agnum Dei vocant, gesta-
tiones, invocationes Divorum,
peregrinationes ad sepulcra, ho-
ræ Canonice, missarum pro vi-
vis & defunctis celebrationes, &
alia ejusmodi ludibria (e) Opti-
me itaque illustris *Puffendorfus*
vanitates ritusq; eorum descri-
psit, dicens: eos orthodoxe Religi-
onis Christiane simplicitatem innume-
ris exornasse ceremoniis, quæ exter-
nos sensus aliquali tantum modo da-
lectare possunt, ad purgationem vero
cordis ne minimū quidem faciunt. (f)

§. IV.

(e) vide *Walch. Lex. Philos. de su-
perst. Buddei Theses de Atheism. &
superstie.*

(f) *Puffendorf. in jure facial. di-
vin. §. II. p. 44.*

§ IV.

Superstitio suam non solum ipsius prodit absurditatem, led etiam pestem atque perniciem affert, tam cultoribus suis quam aliis. Quid enim quæso est, si rem recte ponderes, stultius, quam res creatas habere pro ipsa creatore, atque illas Divino prosequi honore? Quid ineptius, quam Deum ridiculis & majestate ejus indignis colere caeremoniis? Quid turpius, quam imaginationi nimium indulgere, inque continuo esse metu? Quid denique est calamitosius, pestilentiusque in vita sociali *superstitiosis*, qui ad officia Deo hominibusque præstanda sunt ineptissimi, adeoque jure pro miserimis mortaliū habendi? Cicero itaque quamvis Ethnicus *superstitionem* pro re nata optime depinxit. (g) *Superstitio*

(g) *de divinat. lib. 2. C. 72.*

inquit, *semper est laboriosa atque turbulenta, hominemque quocunque se convertat, impellit, excruciat, atque persequitur. Si aut vatem consuluerit, omen aliqua ex re ceperit, immolaverit &c., animus superstitiosus tamen inquietus est, inque his omnibus vacillat, &c.* Miseri autem ejusmodi homines licet magnopere desipiant, pravæque suæ voluntatis sint mancipia, eo tamen impudentiæ procedunt, ut se solos sapere credant. Immo a potentia & viribus si instructi sint, ipsa illos *superstitio* impellit, ad omnes odio persequendos affligendosque, qui eorum sententias & moribus adversantur. Historiarum hoc monumenta testantur de persecutionibus gravissimis, quas primorum seculorum Christiani ab Ethnicis & Judæis, sequentium vero a Pontificiis & Muhammedanis sunt experti. (h)

S. V.

(h) *Budd. thes. de Atheismo. & sup*

§. V.

O Riginem huius morbi causasque investigantibus prima omnium occurrit connata illa, eaque maxima *corruptio humana natura*, h. e. corporis & animæ, huiusque facultatum. Quia ex illa, ceu fonte omnis mali primo & communi profluat *superstitio*, nemo sanus negaverit. Eunti enim per singula rei veritas liquido patebit. Nam ad *intellectum* quod attinet, multis ille morbis obnoxius in lucem editur, quorum potissimi sunt, res recte percipiendi & dijudicandi impotentia, imprudentia, præcipitantia, admiratio vana & credulitas; unde nascuntur præjudicia atque errores varii, qui non nisi magna sedulitate & diuturno cultu curari possunt.

perst. C. 10. §. 3. Walch. Lex. Philos. de superstit.

tunt, & qui, nisi tollantur e medio, *superstitionem* progignunt. *Facultatem* porro *imaginativam* eodem naturæ vitio infectam inter primas quoque referas *superstitionis* causas. Illius etenim tanta læpe est vis atque efficacia, ut ipsi intellectui caliginem offendat, quominus justum rebus pretium statuere, & secundum veri rectique regulam de illis iudicare queat. Absurdi itaque & inepti hinc oriuntur effectus, qui *superstitioni* alendæ & fovendæ non parum interserviunt. (i)

§. VI.

Voluntatis, quæ Philautia, sive amore sui inordinato laborat, non minor est miseria. Hinc etenim, ut ex omnium vitiorum naturigine, inter alia mala etiam

(i) *Budd. Philos. Pract. l. 3. §. 4. &c. Ejusd. theses de Atheism. §. 1. perst. C. 10. §. 1. Walch. l. 2. C. 1. p. m. 124.*

iam propullulat *superstitio*: quando scilicet voluntas ab imaginatione delusa, cum suis motibus, h. e. affectibus, intellectum obnubilat, & quo minus verum perspiciat atque a falso discernat, impedit. Tum certe efficit, ut intellectus non Deum, qui revera est, sed honores, divitias ac voluptates corporis pro summo suo habeat bono. Hinc falsi de Deo conceptus, contemptus Dei, incuria rerum Divinarum, neglectus mediorum proficiendi in cognitione Dei, & ipsa tandem provenit *superstitio*, seu irrationalis Dei cultus. (k)

§. VII.

Qua ratione depravationem suam prodat & ad *superstitionis* non generationem modo, sed nutritionem quoque plurimum

(k) *Ejusd. introd. l. 2. c. 5. §. 36. Budd. Philos. pract. c. 3. §. 29.*

num conferat corpus e dicendis constabit. Quoniam propter intimationem animæ & corporis unionem communionemque hoc ad plenasque illius operationes concurrat, & pro varia principiorum, e quibus constat, commixtione, varie illam afficit & inclinatur; liquet varietatem propensionum in hominibus naturalium, quod scilicet ad *superstitionem* minus alii, alii magis a natura proni sint, corporum variæ constitutioni & temperamento magna ex parte esse tribuendum. (l) De *Cholerici* enim inter eruditos constat, esse eos utpote ambitiosos, lagaces, iudicio valentes & audaces ad Scepticismum, atque singulares de rebus Divinis sententias excogitandas, amplectendas ac defendendas, immo ad ipsum Atheismum, ut supra vulgus sapere

(l) *Ejusd. Philos. Pract. c. 3. §. 42.*

na sua amittendi, aut sine sperato excidendi, avarum ad cultum numinis ineptum impellit, ad excogitandos nimirum, vel ab aliis excogitatos futiles Deum placandi ritus imitandos.

§. VIII.

Naturæ proximas sibi vindicat partes *educatio & institutio*. Hæc si honesta, liberalis & Christiana puero obtingat, beatus prædicandus, sin perversa, miser censendus est. Per illam etenim, ut mentis eluuntur sordes, atque vitiis obviam itur, animusque a teneris vera instruitur sapientia, & genuinis ornatur virtutibus; ita per hanc errores erroribus cumulantur, pravæ propensiones auctæ corroborantur, & mens stultitiæ, *superstitionis* ac impietatis sedes evadit. Quid? quod per pravam informationem etiam illis *superstitio* instilletur, qui ab illa alio-

quin

quin natura sunt alieniores, quod non modo e vulgi, sed & eorum exemplis constat, qui paullo melius sunt educati. Teneræ namque ætati ut credulæ & ad omnia instar ceræ flexili a Parentibus & Præceptoribus ea facile imprimuntur præjudicia, quæ ad *superstitionem* ducunt, præsertim si ipsius *Religionis*, qua imbuitur, principia, dogmata & ritus, quemadmodum *Romana* catervatim eo tendant. (n) *Conversationis* etiam & *consuetudinis* in hac re magnam esse vim, non in puerili tantum, sed in aliis quoque ætatibus, ipsa quemlibet docet experientia. Homines quippe per animi levitatem, præcipitantiam & præjudicia auctoritatis, haud raro cæco ruunt impetu ad aliorum

B 2

rum

(n) *Budd. Thef. de Atheism. & Superst. p. 699. Ph. Pr. C. §. 22. 43. 44. Waich. Introd. L. 2. C. 6.*

rum dicta, facta, mores & gestus imitandos. Conversationem tamen, vim irretiendi, in virili ætate minorem, quam in cæteris, propter judicii maturitatem & animi constantiam, habere, fugit neminem. Immo in propatulo est, ad *superstitionem*, si non gignendam, saltem sustentandam & augendam non parum conferre ipsam *vita genus*, quatenus avaritiæ ejus genitrici alendæ & fovendæ interservit. Ita mercatores, agricolas, artium illiberalium cultores, operarios & quosvis aliqua re quæstum facientes, quo avidiores, eo etiam *superstitioni* plerumque magis deditos videbis. (o)

§. IX.

HAtenus generaliores *superstitionis* causas tenui descripsimus

(o) *Budd. Theol. Mor. C. 3. Sect. 4. §. 79. C. 5. §. 41. Ejusdem Theol. superst. p. 699.*

mus *minerva*; jam ergo ad specialiores est descendendum, & in proximos ejus fontes inquirendū. Ut errorum omnium, ita quoque hujus matrem esse *ignorantiam*, omnibus est in confesso. Quarum vero præcipue rerum ignoratio eam pariat, investigandum erit. Constat divinarum imprimis rerum notitiam ad rectum Dei cultum præsupponi; unde sequitur perversum colendi modum ex earum ignoratione provenire. (p) Quamdiu enim neque scit, neque credit homo infinitam Dei erga se benignitatem, non potest eum debito prosequi honore, non ejus opem implorare, nec in eo fiduciam collocare suam. Dum summum Dei in se imperium non agnoscit, Deum ut par est, revereri, timere atque illi obedire nequit. Quanto igitur minor & imper-

(p) *Walch. l. 2. C. 6. §. 20. 22.*